

Dezbateră „Excluziunea educațională – cartografierea cauzelor și identificarea soluțiilor”

Iași, 21.02.2017

RAPORT¹

Dezbateră, realizată în cadrul proiectului „Educația fără discriminare este și treaba mea!”, a reunit un număr total de **35 de specialiști** din educație și domeniul social, atât din sectorul public, cât și neguvernamental, precum și jurnaliști locali. Au fost prezenți 18 participanți din sectorul public de educație: profesori de sprijin, logopezi, consilieri/psihologi școlari (din unități școlare și CJRAE²), directori și profesori (diverse discipline) din învățământul primar și secundar; din partea Inspectoratului Școlar Județean Iași au participat două persoane, inclusiv inspectorul școlar pentru minorități, iar de la Casa Corpului Didactic Iași, o persoană. Serviciile publice locale de asistență socială au fost reprezentate prin doi șefi de serviciu, respectiv centru, din cadrul DGASPC³ Iași. Activitățile organizațiilor neguvernamentale participante (11 persoane) acoperă sfera educațională, dezvoltarea și furnizarea serviciilor sociale, reprezentarea tinerilor, apărarea drepturilor și egalității de șanse pentru femei, minoritatea romă și comunitatea LGBT.

Obiectivele dezbaterii au fost de a capitaliza opiniile și experiențele celor care, la nivel local, contribuie, direct și indirect, la reducerea excluziunii educaționale și de a ajunge astfel la o mai bună înțelegere a acestei probleme, identificând totodată și soluțiile potrivite. Au fost, așadar, abordate următoarele subiecte: identificarea celor mai vulnerabili copii care sunt excluși socio-educational sau în risc de excluziune și discriminare, cartografierea surselor de vulnerabilitate (cauze, probleme, obstacole), analizarea rolurilor și a modului de colaborare dintre diversele instituții și persoane implicate în reducerea excluziunii și discriminării (a fost discutat nu doar rolul școlii, ci și al autorităților din domeniul asistenței sociale, precum și al comunității), dar și identificarea soluțiilor (discutându-se aspecte care trebuie îmbunătățite în ceea ce privește intervenția anti-discriminare și anti-excluziune).

În a doua parte a întâlnirii ne-am propus să prezentăm resursele proiectului „Educația fără discriminare este și treaba mea!” și să stimulăm discuțiile cu privire la implicarea celor prezenți în activități specifice viitoare.

Pentru a încuraja dezbateră și a capta opiniile participanților, **metodele** folosite au fost: prezentări, discuții moderate, aplicarea de chestionare de opinie înainte de începerea discuțiilor și chestionare de feedback. Răspunsurile din chestionare nu au valoare statistică (rezultatele nu pot fi extrapolate, nu descriu opiniile tuturor cadrelor didactice sau populației generale), însă ele exprimă opiniile unor persoane cu profesii și experiențe relevante pentru domeniul incluziunii socio-educational.

¹ Notă: Raportul reprezintă o reflectare a opiniilor și experiențelor exprimate de către participanți și nu neapărat poziția Centrului de Resurse Juridice (CRJ). Pe parcursul acestui raport am limitat la minim evaluările noastre, aducând clarificări sau interpretări doar acolo unde le-am considerat absolut necesare.

² CJRAE: Centrul Județean de Resurse și Asistență Educațională.

³ DGASPC: Direcția Generală de Asistență Socială și Protecția Copilului.

SUMARUL DEZBATERII

Copiii vulnerabili la discriminare și excluziune socio-educățională:

- Din chestionarele aplicate în deschiderea sesiunii aflăm că participanții au considerat că cei mai afectați de discriminare și excluziune socio-educățională sunt, cu precădere, **copiii de etnie romă** (menționați de 19 dintre cei 31 de participanți care au returnat chestionarele), apoi **copiii din familii/comunități care se confruntă cu sărăcia** sau cu defavorizarea economică și/sau socială (menționați de 12 dintre participanți), **copiii cu dizabilități și/sau cerințe educăționale speciale** - CES (11 mențiuni) și **copiii din rural și din zonele izolate geografic** (fiecare cu câte opt mențiuni). S-a putut sesiza o conștientizare redusă cu privire la alte categorii de copii vulnerabili, astfel încât copiii de diverse etnii (fără referire directă la cea romă), copiii afectați de migrația părinților și adolescenții LGBT au fost, fiecare, menționați doar de câte un participant. Un respondent a indicat și vulnerabilitatea copiilor supra-dotați, iar în cadrul dezbaterii a explicat că, în sistemul de învățământ, acești copii nu primesc sprijinul necesar pentru a-și atinge potențialul maxim de dezvoltare.
- Discuțiile ulterioare au condus la identificarea și a altor copii vulnerabili din punct de vedere al discriminării și excluziunii socio-educăționale: **copiii instituționalizați** și cei care beneficiază de protecție specială (îngrijorările referindu-se nu atât la participarea la educație, cât mai ales la sprijinul redus pentru efectuarea temelor și consolidarea învățării, dată fiind insuficiența personalului social cu atribuții de îngrijire și educare); copiii din familii dezorganizate, cei expuși neglijării; copiii străzii; copiii din grupuri minoritare – culturi sau religii minoritare.
- În privința adolescenților LGBT, una dintre persoanele participante a fost de părere că problematica este una artificială, pusă pe agendă de către comunitatea europeană, adăugând că problemele reale sunt cele privind copiii romi. A urmat o reacție rapidă a unei importante părți a participanților, care a combătut acest punct de vedere prin exemple din experiența la catedră și nu numai. Exemple oferite au arătat faptul că adolescenții LGBT sunt supuși reacțiilor de excluziune și bullying-ului, confruntându-se astfel cu discriminarea și riscul de excluziune.

Cartografierea surselor de vulnerabilitate – cauze, probleme, obstacole:

- În cele 31 de chestionare, regăsim nu mai puțin 20 mențiuni care plasează cauzele discriminării și excluziunii socio-educăționale către grupul identificat drept exclus, respectiv minoritatea romă, considerând că familia/comunitatea acordă o importanță scăzută educației, că există un nivel redus de informare și educație în familie (inclusiv în ceea ce privește „educația de acasă a copiilor”, dar și nivelul de educație scăzut al părinților), chiar și „preocuparea pentru asigurarea mijloacelor existențiale, în detrimentul preocupărilor mai înalte, precum civism, empatie, spirit de corectitudine”. În același timp, situația materială precară, defavorizarea socio-economică și sărăcia familiei și a comunității sunt și ele larg identificate, deși par a ocupa un loc secund în mențiunile respondenților (16 mențiuni). Totodată, sunt destul de des indicate (cel puțin 14 mențiuni) și **atitudinile discriminatorii, lipsa unei culturi a incluziunii, rasismul, stereotipurile și prejudecățile** din comunitate, societate, dar și de la nivel instituțional și școlar. Au fost punctate și aspectele referitoare la **politicile publice** (10 mențiuni): slaba finanțare a educației, managementul defectuos al banilor publici alocați învățământului, strategii publice incomplete și incoerente, orientare insuficientă spre mediile defavorizate și calitatea educației, lipsa programelor guvernamentale, curențe în aplicarea legislației specifice, lipsa preocupării/voinței politice. Sporadic au apărut mențiuni, pe care nu le putem încadra, nefiind clar în răspunsuri în ce mod sunt percepute drept cauze ale excluziunii: prezența dizabilităților și a cerințelor educăționale speciale, capacitatea intelectuală a copiilor, starea de sănătate și igienă.

- Având în vedere cele de mai sus, observăm că răspunsurile la chestionarul aplicat înainte de discuții arată tendința participanților - altminteri foarte problematică din perspectiva a ceea ce ar trebui să știe și să înțeleagă profesioniștii implicați în incluziunea copiilor vulnerabili - de a plasa cauzele excluziunii socio-educative cu precădere în apanajul familiei, comunității și culturii, chiar și al copilului (făcându-și loc termeni precum „auto-discriminare”), concomitent cu acordarea unei atenții mai reduse sferei politicilor publice al cărui rol ar fi tocmai de a reduce vulnerabilitățile înregistrate la nivel individual, familial și comunitar.
- Întrebați în chestionar dacă cred că „actualul cadru legislativ (politici, legi, strategii) asigură șanse egale în educație tuturor copiilor”, cei mai mulți respondenți (15) s-au plasat într-o zonă neutră (nefiind nici în acord, nici în dezacord cu afirmația), doi și-au exprimat profundul dezacord, șapte au fost mai degrabă în dezacord, iar restul de șapte au fost mai degrabă de acord cu afirmația, în timp ce nimeni nu și-a exprimat un acord profund.
- În cadrul dezbaterii s-au reluat și discutat în profunzime opiniile exprimate în chestionare, apărând precizări suplimentare și clarificări ale unor mențiuni din chestionarele inițiale:
  - **sărăcia** este una structurală și determină formarea unui cerc vicios al sărăciei (relația sărăcie-educație);
  - **segregarea** a fost descrisă ca venind atât din presiunile grupului majoritar (părinți care amenință că își mută copiii la alte școli pentru că nu doresc ca aceștia să învețe în clase cu copii romi sau cu CES) sau, uneori, cauzată de context (de exemplu, părinți romi care preferă o școală segregată, când aceasta este mai aproape de casă) – participanții au menționat că în județul Iași persistă segregarea, aceasta pornind la nivelul preșcolar; bagajul cultural diferit, stigma, **abordarea tradiționalistă** din școală/societate (nu se discută și nu se acceptă diversitatea); cultura/ethosul școlii – **caracter predominant naționalist, etno-centrist, atitudini discriminatorii**, activități extra-curriculare accesibile doar copiilor ale căror familii au o situație materială foarte bună (și care tind să influențeze ceea ce se face în școală),
  - larga răspândire a fenomenului de bullying (care pornește de la existența oricăror particularități sau diferențe, inclusiv legate de cultură, situație materială, starea de sănătate, identitate de gen și orientare sexuală etc.), care poate determina copilul/adolescentul să absenteze sau să abandoneze școala;
  - neînscriserea/retragerea de la școală, pe considerente religioase (minoritate religioasă – fără a preciza însă la ce minoritate religioasă s-a făcut referire);
  - **probleme legate de infrastructură**, precum și de asigurarea transportului elevilor și profesorilor către școală, în special în cazul localităților rurale;
  - politicile publice sunt defectuoase, nu au și un cadru de monitorizare, **raportările nu reflectă realitatea** („se fac pe principiul copy-paste, de la un exercițiu programatic la altul, iar grupurile defavorizate sunt doar niște indicatori”⁴), prin urmare nu își produc efectele scontate; **politicile nu se construiesc cu implicarea reală a celor care lucrează la firul ierbii, ci din birou; accentul nu este pus pe prevenire;**
  - legislația și normele metodologice actuale au curențe și, uneori, părți ale acestora intră în conflict sau nu pot produce efecte – de exemplu, **normele privind desegregarea și prevederile referitoare la arondarea pe circumscripții școlare în zonele cu comunități mari de romi;**
  - **finanțarea educației nu ia în calcul nevoile reale și nu este echitabilă** – școlile din zonele sărace sunt slab finanțate (finanțarea suplimentară este mai mare pentru școlile din zone dezvoltate); procentul din PIB prevăzut în legea educației nu este respectat (se acordă 3-4% în loc de 6%);
  - există **probleme în colaborarea dintre sectoarele educațional și social**, între sectorul public și neguvernamental, dar și între părinți și școală; nu există coeziune reală (de exemplu, reprezentantul organizației tinerilor a considerat că sindicatele din

⁴ Declarație a unui participant în timpul dezbaterii

- învățământ fac presiuni referitoare la salarii, însă nu sunt vocale în a obține/sprijini și alte schimbări necesare);
- problemele structurale din sistemul de învățământ nu sunt abordate coerent; trebuie analizată și „utilitatea” școlii, având în vedere că **programa școlară nu este conectată la realitatea curentă**, fapt ce conduce la o valorizare scăzută a rolului școlii (școala nu se face atractivă în ceea ce privește contribuția la un viitor de succes pentru copii);
  - **normarea inadecvată** a fost evidențiată ca o problemă majoră care afectează calitatea educației și eforturile de incluziune; în ciuda prevederilor actuale, participanții au descris situații în care clasele pregătitoare ajung să aibă și **43 de elevi** (de obicei ca efect al presiunii părinților care optează pentru o școală sau un cadru didactic cu renume); consilierilor școlari le revin prea mulți copii (unul dintre consilierii prezenți precizând că lucrează cu 1.400 de elevi, o parte având autism, ADHD, deficiențe motorii), fiind și unități școlare fără consilieri, iar **dublul rol (suport și catedră/predare) nu funcționează bine în realitate**; profesorii de sprijin ar avea nevoie de mai mult timp de lucru cu fiecare copil cu CES; la nivelul Iașului, numărul de logopezi este foarte mic, în raport cu nevoile; în școlile integratoare sunt situații în care, în clase de 30 de elevi, 15 sunt cu plan de integrare (CES); eforturile de suplimentare a normelor rămân, de cele mai multe ori, fără răspuns – anual se fac, de la nivelul școlii și apoi de la inspectorat, solicitări justificate de suplimentare a normelor, dar foarte puține din acestea sunt acceptate, fiecare județ având un număr alocat de norme dat de Ministerul Educației, peste care nu se trece, deoarece suplimentarea înseamnă salarii în plus și, prin urmare, depășirea bugetului;
„Este nevoie de resurse umane, de suport social și financiar. În școala noastră avem 28 de copii cu cerințe educaționale speciale, care au certificat de orientare școlară și profesională, iar, conform normativelor, ar trebui să avem 2 norme și ceva, dar avem un singur cadru didactic de sprijin, înțelegem că eficiența va fi una scăzută (...) la nivelul județului, situația este și mai dramatică, acum doi ani ni se spunea de la inspectorat că au fost evaluați, în județ, două mii și ceva de copii cu cerințe educaționale speciale, iar numărul specialiștilor știți și dumneavoastră cum este ... este foarte, foarte mic.” (cadru didactic, școală gimnazială)
  - s-au evidențiat probleme majore legate de încadrarea și activitatea mediatorilor sanitari, plătiți din fonduri de la Ministerul Sănătății (banii se regăsesc în Strategia pentru romi), reclamându-se chiar abuzuri – una dintre persoanele participante a precizat că a sesizat chiar și Corpul de Control, deoarece pe aceste posturi ajung să fie încadrați, de primăriile locale, persoane care nu au nicio legătură cu activitatea de mediere sanitară (când posturile s-au scos la concurs, printre cerințe nu s-a aflat și aceea de a avea cursul de mediere sanitară, așa că au fost angajate persoane care, în mod real, se ocupă de alte tipuri de activități, cum ar fi cele de asigurare a serviciului social local și nu numai), iar comunitățile pe care ar trebui să le reprezinte nici nu știu că acești mediatorii sanitari există;
  - mediatorii școlari pot fi salariați de mai multe instituții, chiar și de sectorul neguvernamental, dar cei angajați de ONG sunt pe perioade determinate (în funcție de proiecte), iar salarizarea de la autoritatea locală nu s-a materializat încă, deoarece nu au fost cuprinși în organigramele locale; în total, în jud. Iași, sunt doar 13 mediatorii școlari, iar nevoia este mult mai mare;
  - **adaptarea programei ridică probleme**: unele cadre didactice nu știu cum pot să realizeze această adaptare, atât timp cât consideră că au doar posibilitatea de a-și adapta modul de predare (și uneori de a reduce din volum), nu și de a scoate din obiectivele de învățare, care sunt multe și, unele, nepotrivite pentru abilitățile copiilor.

- Opinia participanților privind **conținutul manualelor școlare** a fost obținută prin chestionarul inițial, astfel:
  - Întrebați dacă „manualele școlare (în special cele la discipline socio-umane) reflectă principii de nediscriminare și diversitate”, cei mai mulți participanți (14) s-au poziționat într-o zonă neutră (nici acord, nici dezacord), în timp ce 11 s-au declarat în mare și foarte mare măsură de acord cu afirmația; doar patru persoane au spus că sunt mai degrabă în dezacord, nimeni nu a fost în dezacord profund, iar două persoane s-au abținut să răspundă (nefiind familiarizați cu conținutul manualelor, lucrând în sectorul social).
  - Majoritatea (19 persoane) s-a poziționat neutru inclusiv cu privire la afirmația că „manualele, în special cele de istorie și de cultură civică includ informații despre minoritățile din România”, șase persoane au fost mai degrabă în dezacord, iar patru mai degrabă de acord.
  - Cu privire la afirmația „copiii și tinerii care provin din comunități defavorizate sau discriminate în România se regăsesc în conținutul manualelor școlare”, cei mai mulți participanți și-au exprimat dezacordul (19 persoane: opt și-au exprimat profundul dezacord și 11 s-au declarat mai degrabă în dezacord), nouă s-au poziționat neutru, în timp ce doar două persoane au spus că sunt oarecum de acord cu afirmația.
  - Întrebați care sunt acele minorități și categorii defavorizate prezente în manuale, cei mai mulți nu au putut oferi un răspuns. Cei care au răspuns, s-au referit la etnia romă (patru mențiuni), etnia maghiară și cea germană (fiecare cu câte două mențiuni) și ruși lipoveni (o mențiune).
- **Pregătirea cadrelor didactice** a fost abordată în chestionarele inițiale și reluată în discuțiile ulterioare, opinia majorității arătând că **există carențe atât în formarea inițială, cât și în cea continuă**:
  - Majoritatea (21 persoane) celor care au răspuns la chestionarul inițial s-au declarat în dezacord (13) și dezacord profund (opt) cu afirmația conform căreia „în prezent, toate cadrele didactice au cunoștințele necesare pentru a gestiona o clasă diversă”; opt persoane s-au poziționat neutru (nici acord, nici dezacord) și doar două persoane au fost de acord cu aceasta.
  - Afirmația „în formarea inițială, viitoarele cadre didactice primesc informații suficiente despre nediscriminare și cum să gestioneze o clasă diversă” a fost **respinsă de marea majoritate** (23 de persoane, din care 13 s-au arătat în dezacord și 10 au exprimat un dezacord profund), șapte persoane s-au poziționat neutru și doar o singură persoană au fost de acord cu aceasta.
  - În cadrul discuțiilor, participanții au subliniat că practica pedagogică se organizează mai degrabă în centre de excelență, și nu în clase diverse sau cu copii cu CES;
  - Unii participanți au punctat că, în rândul unor cadre didactice, **persistă prejudecăți și atitudini tradiționaliste/inflexibile**, în ciuda cursurilor privind multi-culturalitatea; opțiunile privind diversitatea se organizează uneori doar pentru a suplimenta normele de catedră, iar discutarea unor prejudecăți sau aspecte mai puțin familiare lipsesc din cadrul ședințelor metodice, cu toate că ar fi foarte utile.
*„(...) vorbim de carențele sistemului educațional, care nu a știut, în formarea inițială, să dea picătura de care avea nevoie cadrul didactic. Când țineam lecții deschise sau lecții de probă, ori când eram la facultate, ne erau recomandate doar centre de excelență, niciodată nu s-a făcut practica pedagogică în școlile în care erau copii defavorizați, în afară de cei din învățământul special. **Niciodată nu a existat, în curricula universităților care pregătesc cadre didactice, o componentă despre interculturalitate sau contra prejudecăților.** (...) Noi spunem că suntem specialiști, dar se vede că avem fiecare din noi o chichiță de care nu ne putem debarasa și de aceea suntem aici, să rafinăm și să ne conștientizăm propriile prejudecăți (...) Astfel de întâlniri, de educație a adulților, de formare, sunt foarte utile, mult mai utile decât când ne întâlnim noi la un referat, la o comisie metodică, vorbim pe lângă, ne mai*

întâlnim la o cafea și am mai bifat o activitate frumoasă (...) mie mi-ar plăcea mai degrabă să avem discuțiile acestea foarte deschise unde putem spune ce simțim și ce putem rezolva” (cadru didactic).

Soluțiile și recomandările participanților pentru creșterea incluziunii socio-educaționale:

- Finanțarea adecvată, precum și gestionarea eficientă a banilor publici pentru educație: respectarea legii privind alocarea a 6% din PIB, asigurarea gratuității învățământului (în mod real), **formula de calcul per elev să includă coeficienți în funcție de vulnerabilitățile și nevoile reale** (precum nevoia de transport pentru elevi și cadre didactice, nevoia de suplimentarea a normelor, sprijin financiar suplimentar pentru școlile cu risc, din zone defavorizate, care școlarizează și integrează copii cu CES, copii romi etc., sprijin pentru dezvoltarea infrastructurii școlare din mediul rural), să funcționeze cu adevărat consiliul pentru finanțarea învățământului;
- **Normarea adecvată**, în conformitatea cu nevoile reale (cadre didactice, consilieri școlari, profesori de sprijin, logopezi suficienți), iar în cazul consilierilor școlari să se renunțe la norma de catedră;
- Monitorizarea și respectarea prevederilor privind numărul de elevi la clasă – să se asigure un număr mai redus de elevi la clasă, pentru a putea atinge și calitatea actului educațional;
- Legislația să fie completată, astfel încât să detalieze măsuri aplicabile în situațiile în care nu se respectă prevederile, eventual cu sancțiuni/constrângeri pentru toți actorii, inclusiv instituții publice (ministere, inspectorate școlare, autorități locale), dar și părinți, profesori etc.;
- Mai mult sprijin pentru adaptarea programei și a evaluărilor în cazul copiilor cu CES;
- Normele privind desegregarea să fie mai clare și să explice cum trebuie efectiv făcută mixarea, mai ales în cazul comunităților cu populație mare de romi, arondate aceleași școli;
- Părinților să li se ceară să urmeze cursuri privind diversitatea și cursuri de parenting și responsabilizare;
- Monitorizarea, controlul și evaluarea implementării politicilor publice și legislației să fie făcute în mod real și transparent;
- **O mai bună pregătire a cadrelor didactice pentru gestionarea unei clase diverse:** formarea inițială să aibă componente despre multi-culturalitate și diversitate, practica pedagogică să se facă inclusiv în unități școlare cu populație școlară diversă (copii romi, copii cu CES) și, de preferat, în mai multe unități școlare; cursuri de educație pentru interculturalitate (toate cadrele didactice să știe să comunice cu părinții de alte etnii și cum să reacționeze când se confruntă cu provocări din sfera diversității);
- Programa școlară și materialele educaționale să fie conectate la realitatea curentă și să pregătească copiii pentru viitor;
- O mai bună colaborare între sectorul educațional și cel social, în special pentru prevenire;
- Este nevoie de o mai mare solidaritate între principalii actori – școală, domeniul social, organizații reprezentative ale părinților și elevilor, sindicate, alte organizații neguvernamentale, elevi și părinți –, pentru a se crea presiune civică și a solicita schimbări reale de la decidenții politici (precum parlamentarii din circumscripțiile locale), inclusiv de la guvernarea locală și centrală, dar și tragerea la răspundere atunci când prevederile legii și politicile publice nu sunt respectate, presiuni ca administrația locală să-și dezvolte capacități de a atrage fonduri europene etc.. **Totul trebuie să înceapă de la voința politică** – realitatea, așa cum este (de exemplu nevoile reale cu privire la normare sau finanțare), trebuie să fie acceptată la nivel de decidenți, iar în acest sens, **reacțiile/presiunile civice sunt necesare.**

Evaluarea dezbaterii s-a realizat prin intermediul unui chestionar de feedback returnat de 24 dintre participanți, care a arătat că:

- în timpul discuțiilor, participanții au putut să își exprime opiniile/ motivele de îngrijorare/soluțiile (22 acorduri în mare și foarte mare măsură) și au avut posibilitatea să schimbe idei cu ceilalți participanți (21 de acorduri în mare și foarte mare măsură);
- dezbaterile au răspuns nevoilor participanților, iar materialele prezentate au fost considerate relevante și utile pentru activitatea viitoare a participanților (20 respondenți fiind de acord și foarte de acord cu aceste două afirmații);
- dezbaterile au contribuit la dezvoltarea înțelegerii participanților privind exclușiunea educațională a copiilor vulnerabili și le-a sporit capacitatea de a sprijini inclușiunea copiilor vulnerabili (21, respectiv 20, de acorduri în mare și foarte mare măsură);
- per ansamblu, 23 din cei 24 de respondenți s-au declarat mulțumiți și foarte mulțumiți de dezbaterile la care au participat;
- cei mai mulți respondenți (21 din 24) au răspuns că plănuiesc/vor continua să se implice în promovarea educației inclușive și nediscriminatorii, prin activități precum: consiliere colectivă și individuală; activități de orientare și formare adresate cadrelor didactice (privind diversitatea și inclușiunea), diseminarea informațiilor către comisii metodice, cercuri pedagogice, consiliile profesoriale și de administrație; sesiuni de educație pentru sănătate, care să facă referire inclusiv la adolescenții LGBT; sensibilizarea autorităților și factorilor de decizie; **influențarea legislației și politicilor publice pentru a elimina discriminarea**; activități de combatere a discriminării, stereotipurilor și prejudecăților; activități de voluntariat; sprijinirea/organizarea campaniilor de informare și advocacy pe teme specifice diversității și inclușiunii; asigurarea unei relații mai strânse între centrul de plasament și școlile în care merg copiii; implementarea de activități sociale în spațiul școlar, colaborare cu centrele județene de resurse și asistență educațională și cu diverse organizații neguvernamentale; implicarea copiilor în proiecte/acțiuni menite să crească interculturalitatea și interesul pentru diversitate; activități adresate părinților – lectorate cu părinții (abordând și teme precum diversitatea și inclușiunea), „școala părinților”/educație parentală, informarea cu privire la responsabilități și la rolul care le revine în sprijinirea educației copiilor.

Dezbaterile au fost realizate în cadrul proiectului **Educația fără discriminare este și treaba mea!**, implementat de Centrul de Resurse Juridice și co-finanțat printr-un grant din partea Elveției prin intermediul Contribuției Elvețiene pentru Uniunea Europeană extinsă. Acest document nu reflectă neapărat poziția oficială a guvernului elvețian. Responsabilitatea pentru conținutul acestuia este asumată în întregime de CRJ. Pentru mai multe informații despre proiect, vă rugăm accesați www.educatiefaradiscriminare.ro.